

calendari cultural

Als Països Catalans se celebren moltes festes populars o tradicionals segons els llocs, els motius, els orígens...

Festes d'origen pagà

La majoria de festes que se celebren tenen orígens pagans, encara que en molts casos s'han fet coincidir amb festes religioses. Sovint es relacionen amb els cicles de l'any: els solsticis d'hivern (Nadal) i d'estiu (sant Joan), i els equinoccis de primavera (Pasqua) i de tardor (Tots sants)...

Festes d'origen religiós

Hi ha ciutats, pobles... que celebren una festa especial el dia d'un sant: diada de Sant Jordi (dia del llibre i de la rosa); Sant Antoni Abat (Tres Tombs o Tonis, amb desfilades de cavalls...); Sant Joan (fogueres, desfilades de cavalls...); la Mare de Déu del Carme (processons marítimes...)...

Festes nacionals

Són commemoracions de fets patriòtics, històrics..., normalment relacionats amb conquestes, victòries, actes de resistència heroica...

Festa major

Les festes majors, que se celebren un cop a l'any, són les festes més importants de cada barri, poble, vila o ciutat (se'n celebren almenys des del segle XIII). Les festes majors són el punt de trobada d'una comunitat local que es reuneix a la plaça, al teatre, al cafè, a l'església, sobretot als carrers.

Elements característics de les festes majors

el foc: representat en la crema de ninots (falles), fogueres, i elements pirotècnics: correfocs, castells de foc...

les bèsties: són figures d'animals reals o fantàstics: àguila, drac, cucafera, mulassa, guita... Acostumen a ballar a la plaça dels pobles i fan explotar petards, que porten per tot el cos.

els gegants i els nans: els gegants són figures humanes, altes i grosses, que representen una parella de personatges nobles o del poble. Ballen pels carrers amb els nans o capgrossos, que són baixets i tenen el cap molt gros.

les danses folklòriques o populars: són principalment la *sardana* i la *jota*, encara que n'hi moltes més que es ballen pels carrers i per les places: el ball de bastons, el ball de gitanes, el ball de bot, el ball dels cercolets...

les fires: n'hi ha d'agrícoles, de bestiar o de productes típics de la zona, i també de divertiment, amb autos de xoc, tir al blanc, cavallets...

els castells: són torres humanes que es construeixen des de fa més de dos-cents anys al Camp de Tarragona i al Penedès. A partir dels anys 80 del s. XX, els castells s'han estès pels Països Catalans.

1. Mira les paraules destacades. Saps què volen dir? Comenta-les amb els companys i, si cal, busqueu-les als diccionaris.
2. Es fan festes similars al teu poble o a la teva ciutat? En què s'assemblen i en què es diferencien de les que es fan aquí?
3. Saps com es balla una sardana? I una dansa típica d'un altre lloc? Ensenya als teus companys com es balla una dansa típica del teu país.

Sant Antoni Abat

La setmana dels barbuts, a mitjan gener, es considera la setmana més freda de l'any. Durant aquesta setmana se celebren les festes dels sants anomenats barbuts, perquè es representen amb barbes llargues, abundoses i espesses. D'entre les festes més importants d'aquesta setmana hi ha, per la seva extensió dins del territori i per la seva popularitat, la de sant Antoni Abat, el dia 17 de gener.

La llegenda explica que sant Antoni Abat sempre es va cuidar dels animals abandonats o ferits, com va fer amb un porquet, el qual li va estar tan agraït que el va acompanyar la resta de la seva vida. Per això popularment se l'anomena Sant Antoni del porquet i és el sant patró dels animals domèstics, sobretot dels cavalls, ases, mules..., i també dels traginers, persones dedicades als transports amb aquests animals.

Pels voltants del dia 17 es fan les cavalcades, també anomenades passades o beneïdes, dels Tres Tombs. Són unes desfilades de carros, de cavalls i d'altres animals, que fan tres tombs o voltes per un recorregut i que són beneïts, quan passen per davant de l'església.

A moltes poblacions dels Països Catalans, i seguint els rituals primitius de culte al sol, s'encenen focs, fogueres, o foguerons, com en diuen a les Illes Balears. Cremen tota la nit i serveixen per coure-hi botifarrons, llonganisses..., i per escalfar els que es reuneixen al seu voltant, que acostumen a ballar i cantar cançons tradicionals o gloses "picants" al so de la simbomba.

1.

Coneixes llocs on es fa alguna festa en què participen animals? Quan i com se celebra?
2.

En grup, descriu com és aquesta festa i triu la que us sembli més curiosa, divertida... Expliqueu-la a la resta de la classe i voteu la que agradi més.

Els Reis d'Orient

Els Reis d'Orient, o els Reis, com es coneixen popularment, són, segons el Nou Testament, tres mags o savis que van arribar a Betlem, des de l'Orient, guiats per un estel, per portar regals al nen Jesús. Aquesta diada se celebra el dia 6 de gener i és una festa dedicada als infants. El Reis els porten els regals, que ells demanen per escrit en una carta amb destinació a l'Orient o que donen als patges reials.

En un principi, aquests Reis (Melcior, el rei blanc; Gaspar, el rei ros, i Baltasar, el rei negre) només eren uns personatges imaginaris que ningú no veia i que deixaven els regals mentre les criatures dormien. A partir de la segona meitat del segle XX, els reis es fan visibles i arriben a cada poble o ciutat, des de l'Orient, per terra, mar o aire. El vespre del 5 de gener desfilen a peu o amb carrossa, saluden els infants i reparteixen caramels i regals. Són Reis Mags, però, a ulls dels infants, semblen màgics!

1.

Coneixes alguna festa dedicada als infants? Quan i com se celebra? Hi has participat?
2.

Quin és el regal, que et van fer de petit, que et va fer més il·lusió? I el que sempre vas demanar i mai no vas tenir? Fes una llista dels regals que voldries.

Carnaval

El Carnaval és una celebració que pertany al calendari lunar. No té una data fixa, perquè depèn de l'equinocci de primavera, i pot anar de finals de gener a principis de març. Les festes de Carnaval són les festes de l'excés, del llibertinatge... abans d'arribar la Quaresma, temps d'abstinència i de penitència.

El toc de sortida del Carnaval és un dijous, anomenat Dijous Gras, quan el Rei Carnestoltes, personatge fictici, burleta i descarat, que representa l'ambient de disbauxa i transgressió, inaugura el carnaval amb un discurs satíric sobre els principals esdeveniments de l'any i convida la gent a unir-se a la diversió. Presideix balls de màscares, rues i desfilades. Finalment, el dimarts de carnaval, pel seu mal comportament, se'l jutja i condemna a mort. Després de llegir el seu testament, on aconsella gaudir de la vida, el cremen en un lloc públic. Dimecres de Cendra, l'últim dia de carnaval, té lloc l'enterrament del Rei Carnestoltes. Popularment se celebra l'enterrament de la sardina, tradició de sortir als afores a berenar i fer aquest ritual per tancar el període de gresca.

Gairebé a tots els municipis del nostre territori se celebra el Carnaval i n'hi ha de ben particulars com el de Roses, Vinaròs, Banys d'Arles, Solsona, Tarragona, Reus, Pego... o els de Vilanova i la Geltrú i Sitges que, a més de ser molt coneguts, tenen una certa rivalitat, perquè són poblacions veïnes.

1. Has vist algun Carnaval o hi has participat? Explica-ho als teus companys i comprova si teniu experiències comunes.

2. En grup, trieu una localitat on se celebri el carnaval i busqueu-ne vídeos, fotografies, programes... Ensenyeu-ho als altres grups.

La Candelera o Candelària

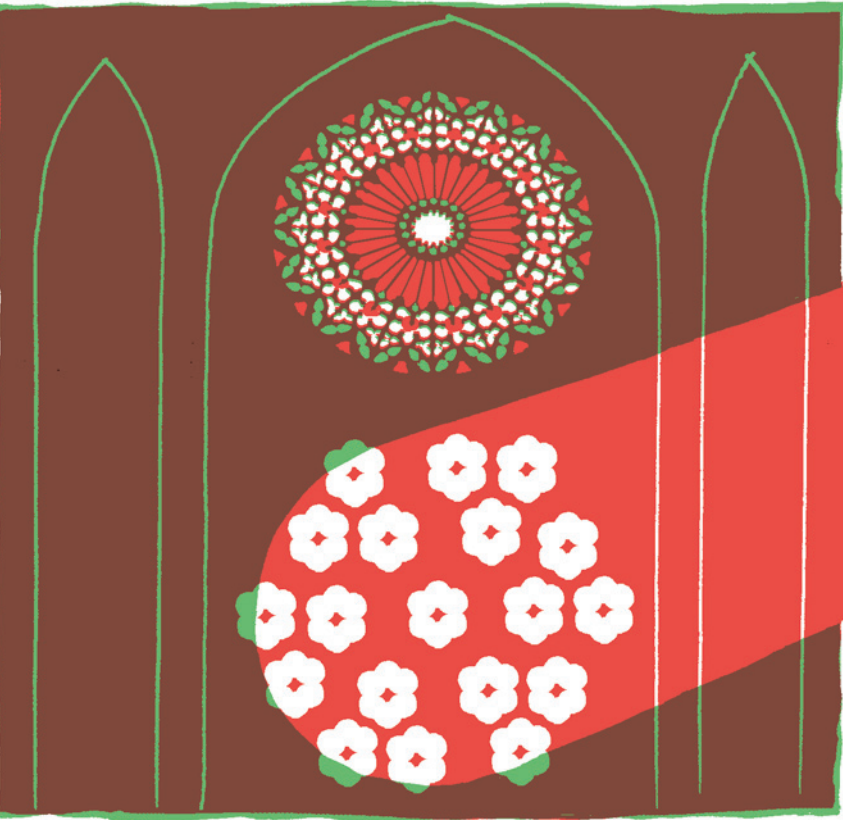
Potser pel fet que la Candelera és a meitat de l'hivern, la tradició n'ha popularitzat una dita que és una predicció meteorològica: *Si la Candelera plora, l'hivern és fora; si la Candelera riu, el fred és viu.*

La Candelera és una festivitat d'entre les que s'anomenen festes de la llum. És una festa que ve d'antic; ja la celebraven els romans, com a culte als morts. La tradició cristiana, la relaciona amb la purificació de la Mare de Déu, quaranta dies després d'haver nascut el nen Jesús. Se celebra el dia 2 de febrer, quan s'acaba el cicle de Nadal, i es commemora en diverses localitats, amb processons d'espelmes (candeles).

A la Seu de Palma, a l'illa de Mallorca, el dia 2 del mes 2 (dia de la Candelària) i l'11 del mes 11 (festivitat de sant Martí) es produeix un fenomen que sembla màgic. Se'n diu l'espectacle del vuit i consisteix en la reflexió que fa la llum del sol naixent, quan travessa la rosassa major, quan es projecta sota de la rosassa que hi ha a la paret oposada. En aquell moment es pot veure la rosassa de vidre i, just a sota, la de la llum de la rosassa del davant. És un fenomen físic, no màgic!

1. Comenta el significat del refrany sobre la Candelera. Coneixes alguna dita relacionada amb dates, com la Candelera, en què es pronostiqui el temps meteorològic?

2. En grup, busqueu il·lustracions publicades de l'espectacle del vuit. Heu vist mai algun fenomen similar?

Les falles de València

L'origen de la festa es pagà (encara que se celebri el 19 de març, que és sant Josep) i és el mateix que el de les fogueres de sant Joan, donar la benvinguda a una estació de l'any, en aquest cas, la primavera. És una de les festes més conegudes al País Valencià i, a part de la ciutat de València, se celebra a uns noranta municipis més. El 2016 va ser declarada Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per part de la UNESCO.

Les falles són monuments o escultures grans que es fan de cartró, poliestirè i fusta, i que representen personatges o fets que han tingut un cert relleu durant

l'any. Sempre manifesten una crítica, normalment sarcàstica i sovint obscena, d'aquests personatges o fets. La plantada de les falles es fa el 16 de març i la cremada el 19, a les 12 de la nit. València crema! Acabada la crema es neteja i recull tot, i els valencians ja comencen a pensar en la falla de l'any següent, animats per la festa i... per l'*aigua de València*, barreja feta amb suc de taronja, ginebra, vodka i cava. Explosiva, també!

La majoria d'activitats: falles, focs d'artifici, petardades o mascletades, música al carrer... les organitzen els casals fallers, elements clau per al desenvolupament de la

festa. En l'ofrena floral a la Mare de Déu dels Desemparats (la geperudeta), un dels actes que formen part de la festa, hi poden arribar a participar deu mil persones, entre falleres i fallers, mudats amb els vestits regionals. Tot un espectacle!

1. Coneixes altres festes declarades Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat? Fes-ne una recerca.
2. Has assistit mai a alguna festa on es cremin falles o estructures similars? T'ha agradat? En grup, penseu quin personatge o quin fet poden ser motiu de ser una falla aquest any. Expliqueu-ne el perquè.

Festival de jazz de Terrassa

Terrassa és una ciutat del Vallès Occidental, on hi ha una gran activitat cultural. Cada any s'hi celebra, durant el mes de març, un festival de jazz de rang internacional.

La tradició jazzística de Terrassa arrenca del 1959, però és el 1971, amb la inauguració de la Jazz-Cava, que comencen els festivals. El 1994 s'inaugura una cava nova, la Nova Jazz Cava, amb unes condicions òptimes d'espai, d'il·luminació i de tecnologia electroacústica. A més, s'incorpora, al mateix espai de la sala, un bar que obre dues hores abans del concert, on es pot menjar i beure, mentre sona música dels grans jazzistes de tots els temps i es comenten les expectatives del concert del dia.

Per aquest festival hi han passat músics de gran ressonància mundial. A part del conegudíssim pianista català, Tete Montoliu, figures com Art Blakey (bateria), Bill Evans (piano), Charles Mingus (contrabaix), Chet Baker (trompeta), Geni Barry (vibràfon), George Lewis (clarinet), John Coltrane (saxofon), Stephan Grappelli (violí), Wes Montgomery (guitarra)...

L'activitat més multitudinària del Festival de Jazz de Terrassa és el *Pícnic Jazz*, que s'organitza al Parc de Vallparadís. Durant tot el dia, i de manera gratuïta, els amants del jazz poden escoltar diversos intèrprets i grups de jazz i de blues a l'aire lliure, en un extens i magnífic parc, on, a més, hi ha tota mena de paradetes amb begudes, menjars, souvenirs de jazz...

1. T'agrada el jazz? Quin tipus de música t'agrada? Acostumes a sentir música en directe? Quins concerts o intèrprets has sentit? Explica-ho als teus companys.
2. En grup, trieu una cançó o un tros d'algun concert que us agradi. Presenteu el grup musical o l'intèrpret i feu escoltar la cançó o el tros seleccionat.

Diada de sant Jordi

La Diada de Sant Jordi se celebra el 23 d'abril. Sant Jordi és el patró oficial de Catalunya des de l'any 1456, encara que fins al s. XIX no s'instaura com la diada patriòtica, cívica i cultural més celebrada a Catalunya. És una festa molt popular. La gent surt a passejar pels carrers on hi ha parades de roses, que representen l'amor, i de llibres, que representen la cultura.

L'amor s'explica per la llegenda de sant Jordi, la cultura, perquè el dia 23 d'abril es commemora el dia de la mort de Cervantes i, suposadament, de Shakespeare, l'any 1616. Darrerament, aquesta festa dedicada a la literatura ha estat declarada Dia Mundial del Llibre i dels Drets d'Autor, per la UNESCO.

Però, qui era sant Jordi? Quina n'és la llegenda? Segons el *Costumari Català* de Joan Amades, la tradició ve del municipi de Montblanc. Diuen que per aquesta vila hi rondava un drac que tenia atemorits tot els vilatans, perquè devorava bèsties i persones. Per calmar el monstre van pensar a donar-li cada dia una persona del poble. Ho feien per sorteig i... un dia la filla del rei va ser l'escollida. Era una princesa jove, bonica i molt valenta, i va acceptar anar cap al drac. Quan era prop de la muralla de sortida de la vila es va trobar un cavaller, que ràpidament es va oferir a lluitar contra el drac. I, és clar, el va matar! De la sang de les ferides del drac en va sortir un roser i el jove cavaller en va tallar una rosa vermella, que va oferir a la princesa. (I conte contat... aquest conte s'ha acabat.)

1. Saps si hi ha algun altre país on se celebra sant Jordi o que n'és el patró? En el teu país, hi ha algun dia especial que es regalen roses, llibres o altres coses?
2. En català molts contes s'acaben amb la frase "I conte contat... aquest conte s'ha acabat". Com s'acostumen a començar i a acabar els contes en la teva llengua?

Moros i Cristians

La festa de Moros i Cristians se celebra en record de les batalles entre musulmans i cristians durant la Reconquesta. És comuna a molts pobles i ciutats del País Valencià, però també cap al nord de Múrcia i a l'est d'Albacete. A Sóller, Mallorca, també se celebren aquestes festes, el segon diumenge de maig. De festes de Moros i Cristians se'n té constància des de l'any 1586. L'origen no és cristià, però cada localitat la dedica a un sant: sant Jordi, sant Roc, la Mare de Déu de Gràcia...

A Alcoi, les festes de Moros i Cristians se celebren des de 1741, pels volts de Sant Jordi. Duren quatre dies, molt carregats d'activitats: desfilades, carrosses, processons, música, discursos... L'últim dia, a mig matí, comença l'acte més important: les guerilles, escenificades amb moltes descàrregues de pólvora. És el moment en què l'ambaixada mora pren el castell. Però al vespre l'ambaixada cristiana aconsegueix la victòria definitiva i queden amos i senyors del castell durant tot l'any. Tot plegat resulta una gran festa tradicional de color i de soroll.

1. Saps què va ser la Reconquesta? Busca'n informació. Creus que s'han de commemorar fets com aquest? Comenta-ho amb els companys.
2. En grup, feu un mapa i senyaleu els llocs on se celebren festes de Moros i Cristians.

La Patum de Berga

La Patum de Berga és una de les festes tradicionals més populars, relacionada amb el Corpus. El Corpus, o Corpus Christi, és una festivitat d'origen religiós, que oscil·la entre final de maig i juny. A part de la Patum, a diversos llocs dels Països Catalans se celebra amb processons, s'adornen els carrers amb catifes de flors (les enramades d'Arbúcies i de Sallent, i les catifes de flors de Sitges i de la Garriga), es fan cercaviles i d'altres elements tradicionals.

La Patum de Berga és una festa declarada Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat per la UNESCO, per la seva espectacularitat i per la quan-

titat de gent de tot arreu que hi assisteix. L'acte més important de la festa és la Patum completa, que se celebra dijous al vespre. Hi participen les bèsties de foc (la Guita Grossa, la Guita Xica, l'Àliga), els Nans, els Gegants... els vestidors de Plens, els Plens i els seguidors dels Plens.

Els Plens són l'espectacle més gran de la Patum. Representen diables i porten nou petards a sobre, sis repartits en dues banyes i tres més a la cua. Reben el seu nom al fet que van plens de foc. Actualment, a la plaça de Sant Pere, hi surten 200 Plens, repartits en dos salts (moments) diferents. A dos quarts de nou del vespre,

s'apaguen els llums de la plaça, els primers 100 Plens salten als acords d'una música i s'encenen tots els petards que porten. Llavors la plaça es converteix en un veritable infern de llum i d'explosions. Per als berguedans, que tard o d'hora han estat o seran Plens (i per a alguns forasters), aquell moment és absolutament màgic i eixordador.

1. En petits grups, busqueu un vídeo on es vegin actuacions de la Patum. Us ha sorprès? Us agradaria anar-hi?

2. Hi ha bèsties de foc al teu país? Com són? En grup, busqueu com es diuen i com són les bèsties de foc del bestiar català. Feu-ne un collage.

L'ou com balla

L'ou com balla és una tradició que té lloc en diverses poblacions de Catalunya pels voltants del Corpus Christi. Sembla que es va començar a celebrar el 1440 i consisteix a posar un ou que s'ha buidat per un forat, tapat amb cera, sobre el raig d'una font, adornada amb flors i fruites, sobretot cireres. Com que l'ou és buit, es mou sense caure.

Hi ha diverses interpretacions del significat d'aquest esdeveniment; des de la religiosa, l'ou representa l'hòstia consagrada, a altres que el relacionen amb la primavera i la fecunditat.

L'ou com balla es pot veure a Barcelona, a la catedral, i també a altres espais del barri gòtic. També es pot veure a Igualada, Sitges, Tarragona, Solsona, Reus, Martorell, Lleida, Cardona, Vic, Arenys de Munt...

1. Al teu país se celebra el Corpus Christi o altres festes relacionades amb la primavera? Què es fa?

2. En grup. Busqueu quins dies es pot veure l'ou com balla aquest any o l'any que ve. Després dibuixeu un plànol amb un recorregut dels llocs on es pot veure, a Barcelona, i a altres llocs de Catalunya.

Focs de Sant Joan i Flama del Canigó

Els Focs de Sant Joan són una de les tradicions més esteses dels Països Catalans. Pels volts de Sant Joan, el 24 de juny, se celebra el solstici d'estiu, dia en què el sol llueix més hores i la nit és més curta. Per allargar les hores de llum, la nit del 23 s'encenen fogueres fins a la matinalada. Després de les fogueres, la gent es reuneix i celebra revetlles: festes als terrats, als jardins o al carrer, amb balls i tota mena d'articles de pirotècnia, inclosos els taps del cava, que solen sonar amb força freqüència. És una festa molt popular i alegre.

La Flama del Canigó està vinculada, també, al solstici d'estiu. A mitjan del s. XX comença la tradició d'encendre els Focs de Sant Joan al cim del Canigó i des d'allà repartir la seva Flama per tots els Països Catalans. El 22 de juny, un grup d'excursionistes pugen al cim del Canigó i hi encenen un foc. L'endemà al matí comencen a baixar les torxes enceses i el foc es va estenent, fins arribar a molts pobles i ciutats dels Països Catalans, perquè pugui encendre les fogueres de la nit de Sant Joan. Cada any, la Flama del Canigó és rebuda pel Parlament de Catalunya i també pels ajuntaments, consells comarcals i entitats culturals, socials i esportives de més de 350 municipis dels Països Catalans. Aquella nit s'encenen unes 3.000 fogueres, amb el foc que prové del cim del Canigó, que simbolitzen la unió dels Països Catalans.

1. Saps com se celebra el solstici d'estiu a altres llocs? I tu, com acostumes a celebrar-lo?
2. Busca informació sobre el Canigó. Coneixes altres llocs simbòlics dels Països Catalans o d'altres països? Escriu un petit resum d'aquest lloc, sense posar-hi el nom. Llegeix-lo en veu alta, a la resta del grup, per veure si algú l'identifica.

La Diada dels Raiers

La Diada dels Raiers se celebra a la Pobla de Segur (comarca del Pallars Jussà) cap a finals de juny o principis de juliol. Els rais són embarcacions fetes amb troncs d'arbres lligats entre si, dirigides per una mena de rem. Antigament els raiers els feien servir per fer el transport de mercaderies i dels troncs mateixos pel riu.

La festa comença en dissabte, a uns cinc quilòmetres de la Pobla de Segur, a la riba del riu Noguera Pallaresa, on es munten els rais. El diumenge al matí hi ha l'actuació principal: els raiers, vestits a l'antiga, fan la baixada pel riu. Durant el trajecte, les vores del riu són plenes de gent que els va animant. La diada s'acaba amb un dinar de germanor on es reuneixen més d'un miler de persones cada any. Aquest mateix dia coincideixen la Diada dels Raiers i la Trobada de Música Tradicional al Pallars, i tot el cap de setmana hi ha concerts, balls, tallers i altres activitats musicals.

1. Hi ha oficis, com el de raier, que ja no existeixen, al teu país? Quins són? Se celebra alguna festa per recordar-los? Expliqueu-vos-ho.
2. En grup, busqueu la comarca del Pallars Jussà, la Pobla de Segur i el riu Noguera Pallaresa. Organitzeu un concurs per veure qui coneix més comarques i rius dels Països Catalans.

Festes del Segar i del Batre

Ja ho diuen els refranys: *Al juny la falç al puny* i *Qui no bat pel juliol no bat quan vol*. És a dir, pel juny el blat se sega i pel juliol es bat.

La Festa del Segar i del Batre comença l'any 1980 quan la Fuliola, a la comarca de l'Urgell, va celebrar nou-cents anys de vida, amb una festa que va ser tot un èxit. L'activitat principal de la festa va consistir a reproduir algunes de les activitats pageses, tal com es feien a la vila, i gairebé a totes les terres de secà, fins a mitjan segle XX, abans que la modernització transformés el camp català.

Actualment en aquesta festa se segueix el ritual tradi-

cional en dues etapes: l'últim diumenge de juny, els pagesos tallen les espigues amb la falç i les lliguen, i dos caps de setmana després, pel juliol, destrien el blat de la palla, i del blat es farà la farina.

A part de l'espectacle central: la sega i el batre, en aquests tipus de festes, s'hi poden veure i fer moltes altres activitats: la trobada de puntaires, el funcionament de les velles màquines de batre, la demostració del funcionament dels molins fariners, l'exposició de tractors antics, la mostra d'animals, la passejada amb ponis, les parades d'aliments fets artesanalment, els tastos de vi i cervesa artesana... I també s'hi poden menjar productes típics. Per acabar, no pot faltar el

ball a l'era, perquè anuncia l'alegria de la nova entrada a l'estiu, amb la feina ben feta.

I una anècdota: el 1640, els segadors van començar una revolta. D'aquesta revolta en va sortir l'himne nacional de Catalunya: *Els segadors*.

1. El blat és un dels elements més bàsics en la dieta dels Països Catalans. Quin és el producte més bàsic del teu país. Quins aliments se'n fan?
2. En grup, busqueu imatges (fotografies, dibuixos, vídeos...) on es vegin festes del segar i del batre. Ensenyeu-vos-les i expliqueu què representen.

Cantada d'havaneres de Calella de Palafrugell

La cantada d'havaneres de Calella de Palafrugell se celebra el primer dissabte del mes de juliol. Actualment és un dels espectacles més coneguts de la Costa Brava. Consisteix en un concert en què participen diversos grups de cantaires de Catalunya, sobretot de la costa catalana. Les havaneres són cançons tradicionals catalanes, d'origen cubà, que arriben a Catalunya a partir del s. XIX, quan alguns catalans van anar a lluitar a la guerra de Cuba. Per això es diuen havaneres i la majoria tenen la lletra en castellà, tot i que n'hi ha força d'escrites en català, com *El meu avi*, una de les havaneres més conegudes.

A Calella comença la tradició de les cantades en una petita taverna del poble, ran de mar. D'aquella petita cantada del 1966 s'ha passat a un gran concert on poden arribar a assistir més de 40.000 persones. El públic sovint coreja les cançons i fins i tot escenifiquen una de les últimes havaneres de la nit, *La bella Lola*, fent airejar mocadors blancs al ritme de la música. Les platges dels voltants s'omplen de gent, que acostumen a fer petits focs per cremar-hi *el cremat*, una beguda típica de la costa, feta amb rom, cafè, pell de llimona... i el secret de cadascú.

1. Coneixes músiques o cançons tradicionals del teu país? Com són? En grups, canteu-ne algun tros o expliqueu-ne l'origen, la lletra...
2. Mireu a Youtube un vídeo d'una cantada d'havaneres. En grup, escolteu les havaneres *El meu avi*; *La bella Lola*; *La gavina*; *Mare, vull ser pescador*... i busqueu-ne la lletra. Repartiu-vos una havanera per grup i feu un petit concert.

Festes Majors d'agost: Vila de Gràcia, Vilafranca del Penedès, la Selva del Camp, Taradell...

El mes d'agost és el mes de les festes majors. Per la varietat i originalitat de les activitats, ens fixarem en la Festa Major de la Vila de Gràcia de Barcelona, que se celebra durant una setmana, a partir del 15 d'agost. La majoria d'actes, els organitzen les associacions de veïns dels carrers de la vila. El més espectacular de la festa és el guarniment dels carrers, que es transformen en veritables escenaris temàtics, com recreacions de la natura: boscos, mars, cels..., escenes de pel·lícules de dibuixos, de ciència-ficció..., homenatges a artistes d'arts diverses... I enmig d'aquests magnífics escenaris, hi ha música en viu, exhibicions de castells, correfocs, cercaviles, jocs infantils, sopars o berenars a la fresca, paradetes de menjars, fira d'atraccions... En fi, una festa major amb tots els ets i uts.

A part d'aquesta gran festa, també podríem destacar la Festa Major de Vilafranca del Penedès, on es pot veure tota mena de balls de carrer, una magnífica actuació castellera, i un final de festa amb un curt, però esplèndid i sorollós, castell de focs. El Misteri de la Selva, de la Selva del Camp, on es representa el drama sacre medieval més antic d'Europa, que es conserva com en l'època dels trobadors. La Festa d'en Toca-sons, de Taradell, declarada d'Interès Nacional el 2015, dedicada a Jaume Masferrer, bandoler del s. XVII, que festeja les dones, planta cara als homes i roba els dolços de la festa major. I tantes, tantes altres...

1. Has estat en algun poble o en alguna ciutat per la Festa Major? Explica què hi has vist, en què has participat... Hi ha alguna festa similar a les Festes Majors a la teva ciutat o al teu barri? Què se celebra i què s'hi fa?
2. En 3 grups busqueu més informació sobre les festes de Vilafranca del Penedès, de la Selva del Camp i de Taradell. Expliqueu-la a la resta de grups.

L'Aquelarre de Cervera

L'Aquelarre de Cervera és una festa que s'ha fet tradicional i que se celebra l'últim cap de setmana d'agost. L'origen es remunta a l'any 1998, en què es va triar el Carreró de les Bruixes per celebrar la festa i, com a conseqüència, se'n va dir Aquelarre. Els seus protagonistes són el Mascle Cabró i les seves dames, les bruixes. Durant els tres dies de festa hi ha tota mena d'espectacles i fires sobre temes esotèrics.

Dissabte és el dia més espectacular. A les onze de la nit els diables surten de la Universitat i porten els correfocs fins a la plaça del Racó. Allà es fa el Ball de la Polla. A les dues de la matinada apareix el Mascle Cabró (el dimoni), acompanyat del Ball de Diables. A les quatre de la matinada, en una plaça plena a vessar, hi ha l'escorreguda del Mascle Cabró, una gran orgia on l'escuma simula l'ejaculació de la bèstia, excitada per les bruixes i els seus balls sensuals. Finalment els diables es reuneixen per celebrar el Foqueral, moment en què es crema tot el material pirotècnic, per representar l'infern.

1. Busca informació sobre Cervera. Què destacaries d'aquesta ciutat? En grup, busqueu fotografies, plànols... i confeccioneu un pòster amb les imatges i textos que hàgiu trobat d'aquesta ciutat.
2. Saps què és una bruixa? I un aquelarre? En grup, busqueu informació sobre l'origen dels aquelarres, les activitats que s'hi fan, on es fan. Contrasteu la vostra informació amb els altres grups i confeccioneu un calendari amb els llocs i els dies en què se celebren aquelarres.

Diades castelleres

Les exhibicions castelleres són dels actes festius més celebrats als Països Catalans. Sobretot a les festes majors del Camp de Tarragona i del Penedès, que van de finals d'agost a octubre. També, entre el mes de setembre i d'octubre, cada dos anys, se celebra un gran concurs de les colles castelleres, a la ciutat de Tarragona. Tot i això, de diades castelleres n'hi ha gairebé tot l'any, més enllà de la temporada que va d'abril a octubre.

Els castells són torres humanes que s'alcen en diversos pisos i prenen diverses formes. Van acompanyats d'un grup de músics que toquen seguint la construcció del castell. El seu origen és del s. XVIII, i sembla que són una derivació del Ball dels Valencians, que es va es-

tendre al Camp de Tarragona i al Penedès. A partir de 1980, els castells es van anar estenent per Catalunya, Catalunya del Nord, Illes Balears i Andorra. Però també n'hi ha per tot el món. A Europa: França, Dinamarca, Alemanya, Regne Unit; Amèrica del Nord: Canadà, Califòrnia, Mèxic; Amèrica del Sud: Xile, Argentina, Brasil, i fins i tot a Austràlia i la Xina. Des del 16 de novembre de 2010 els castells són Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO.

Els castellers s'organitzen per colles, que agrupen centenars de persones: homes, dones, nens i nenes, de procedències, condicions, creences... diverses. Actualment als Països Catalans hi ha unes 80 colles caste-

lleres, sobretot a Catalunya. Per entendre el sentiment popular pels castells, cal viure l'emoció continguda de la gent de la plaça mentre es construeix, es culmina i es desfà el castell. Llavors es pot entendre el lema que caracteritza els castellers: *força, equilibri, valor i seny*.

1. Creus que el món casteller representa una tasca d'integració social? Per què? Parleu-ne.

2. En 2 grups, un grup busca informació de les localitats següents: Mataró, Terrassa, Valls, Vendrell, Vilanova. L'altre grup busca informació sobre les colles castelleres següents: Bordegassos, Capgrossos, Minyons, Nens, Xiquets. Intercanvieu-vos la informació i relacioneu els noms de les localitat i els de les colles.

FIRATÀRREGA, teatre al carrer

FIRATÀRREGA és una de les fires internacionals d'arts escèniques més dinàmiques d'Europa. Se celebra a Tàrrrega, comarca de l'Urgell, el segon cap de setmana de setembre. Es va fundar, segons una iniciativa municipal, l'any 1981, amb l'impuls del grup Comediants, de Canet de Mar, i també amb la col·laboració d'altres companyies com Vol Ras, La Vella Dixieland, El Tricicle, La Fura dels Baus, La Cubana...

En les darreres edicions hi han participat unes vuitanta companyies d'arreu del món. La majoria d'espectacles són novetats i destaquen perquè acostumen a ser multidisciplinaris: teatre, circ, dansa... Es presenten als carrers o en recintes tancats, enmig d'un gran nombre d'assistents. Un dels objectius fonamentals d'aquesta fira és dinamitzar la indústria de les arts escèniques: promoció i internacionalització dels artistes i de les companyies catalanes, i creació de xarxes de produccions d'arts de carrer. L'altre objectiu, és clar, és que el públic pugui veure uns espectacles magnífics i innovadors.

1. Coneixes els grups o les companyies de teatre o de música de què parla el text? Busca'n informació.

2. Busca el programa de FIRATÀRREGA d'aquest any. En grup, digueu si coneixeu algun dels grups o dels espectacles que s'hi presenten i expliqueu la seva activitat. Si no en coneixeu cap, busqueu-ne informació i expliqueu-vos-la.

Festes de la verema a Banyuls

Arreu dels Països Catalans, entre el mes de setembre i l'octubre es fa la verema: recollida del raïm per elaborar el vi i el cava. Les varietats vinícoles que s'hi cultiven han donat prestigi a moltes de les seves comarques i han col·laborat al seu creixement econòmic.

Banyuls de la Marenda o Banyuls-sur-Mer, poble d'Aristides Maillol, considerat un dels més grans escultors del segle XX, és un poble mariner d'uns cinc mil habitants, de la comarca del Rosselló, a la Catalunya del Nord. La principal activitat econòmica de Banyuls és el conreu de la vinya, de la qual s'obté el vi de Banyuls (Denominació d'Origen Controlada Banyuls), un vi dolç d'alta qualitat.

Les festes de la verema transcorren el tercer cap de setmana d'octubre, amb l'assistència d'unes set mil persones. El dia més important de la festa és diumenge, en què es tasta per primera vegada el vi de l'any anterior. Al migdia, la gent, per colles, va cap a la badia per fer-hi un gran dinar. A la tarda, les barques arriben a la platja, hi carreguen el vi i el porten cap a Perpinyà, tal com es va fer fins al s. XIX, ja que la ruta per terra era molt difícil. La festa s'acaba amb una cantada d'havaneres. A part de diumenge, la setmana anterior s'organitzen altres activitats relacionades amb el món del vi. Cal destacar la trepitjada de raïm infantil, tal com es feia abans, trepitjant el raïm amb els peus descalços. I també demostracions de navegació de les barques catalanes de vela llatina, un bonic espectacle en un marc incomparable.

1. Al teu país hi ha comarques vinícoles i vins reconeguts? Fes un mapa del teu país i senyala els llocs coneguts pel seu interès vinícol. Ensenya'l als teus companys. En grup, busqueu comarques vinícoles importants dels Països Catalans i senyaleu-les en un mapa.
2. Saps en què consisteix la trepitjada del raïm? Busca'n informació.

Fira de l'aigua de Caldes

Caldes de Malavella és una població de la comarca de la Selva, molt coneguda per les termes. Les aigües calentes de Caldes són considerades beneficioses per a la salut, ja des de l'època dels romans. Al segle XIX, es comencen a obrir balnearis, on es practiquen tractaments hidrotermals, de relaxament, de bellesa... i també empreses que embotellen l'aigua amb gas, conegudes a tot el país.

Els calderins celebren la Fira de l'aigua la primera setmana d'octubre, amb l'objectiu de difondre el valor de les termes i la importància de l'aigua termal. Es tracta d'una fira dedicada al benestar, on els protagonistes són l'aigua calenta i mineral i les presentacions de serveis de balneoteràpia. Hi ha d'altres activitats amb molt d'èxit: les visites guiades a les termes i als balnearis, els massatges, els tastets d'aigua, la ludoteca de l'aigua, amb activitats al voltant de les bombolles de sabó... I, a part de l'aigua, també s'hi pot veure una trobada de gegants, encapçalada pels gegants locals: Claudi Calderí i Emília Quirina (que representen dos personatges romans vinculats a les termes); cercaviles, sardanes... i tots els elements d'una bona festa.

1. T'agradaria anar a un balneari? Per què? Si ja hi has estat, explica la teva experiència.
2. Busca informació sobre Caldes de Malavella i sobre la fira de l'aigua d'aquest any. De totes les activitats que s'hi fan, quina trobes més atractiva? Busca algun company amb qui hi coincideixis.

Als Països Catalans, contràriament al que passa en països anglosaxons amb *Halloween*, la festa de Tots Sants, i el Dia dels morts, l'1 i el 2 de novembre, tenen poc seguiment. El dia 1 a la nit es fa la *castanyada*, menjada de castanyes, moniatos i panallets, i el dia 2 les famílies visiten els cementiris, per recordar els seus difunts. Altrament, el mes de novembre se celebren moltes festes i fires de tardor, relacionades amb la recol·lecció dels aliments necessaris per a l'hivern.

Fires de l'oli

Entre novembre i desembre, i fins i tot pel gener, hi ha la recollida de les olives per fer l'oli de l'any. Segons les zones de conreu i els tipus d'olives, els olis tenen gustos i qualitats diferents. A Catalunya i a Mallorca hi ha olis amb Denominació d'Origen Protegida (D.O.): Siurana, les Garrigues, Terra Alta, Baix Ebre-Montsià, Empordà i Mallorca. Cada denominació recull l'oli de cooperatives agrícoles de comarques o pobles pro-

pers que conreen el mateix tipus d'oliva. La recollida i la premsada de les olives és un esdeveniment molt important en la vida comarcal, ja que l'oli és la seva gran riquesa. Cada any es presenta l'oli nou o novell i per celebrar-ho les cooperatives i els productors organitzen fires i festes.

Aquestes festes atrauen cada any més nombre de visitants. S'organitzen esmorzars amb productes locals

amanits amb el primer oli de la collita i les *rosta-des*, llesques de pa torrat i mullat dins l'oli novell. També es visiten molins i es fa la degustació i venda de l'oli nou. En molts llocs fan demostracions de les tècniques de l'elaboració artesana de l'oli: a la plaça del poble s'instal·la un molí d'oli que fa girar un ruc o un mul, com es feia antigament, per premsar les olives i extreure'n l'or líquid, tan preuat a la dieta mediterrània.

1. Busca informació de les comarques o dels pobles on hi ha els olis amb D.O., del text.
2. Coneixeu la dieta mediterrània? En grup, confeccioneu un menú amb productes recomanats a la dieta mediterrània.

La matança del porc

La matança del porc és una activitat tradicional, que es fa a les cases de pagès, a Catalunya, al País Valencià i a les Illes Balears, i també en moltes altres zones rurals d'Espanya, Portugal, Grècia, Itàlia, Croàcia, Sèrbia, Eslovènia... En molts llocs es fa per Sant Martí, l'11 de novembre, però es pot endarrerir, si encara no fa prou fred. Dels Països Catalans, potser a Mallorca és on s'ha conservat més aquesta tradició. En diuen *fer matances* i mantenen quasi el mateix ritual de dos-cents anys enrere. És una feina dura i meticulosa, que requereix que tothom faci el que li pertoca, a les ordres de l'amo de la casa. Les matances eren i són essencials perquè proporcionen menjar per a tot l'any. Moltes famílies de Mallorca continuen engreixant un o dos porcs cada any per alimentar-se i elaborar el producte estrella de l'illa: la sobrassada, reconeguda des del 1993 per la Unió Europea amb el segell de qualitat d'Indicació Geogràfica Protegida.

A part de la feina, és una festa familiar, un dia de trobada d'amics, veïns i coneguts. Les cases s'omplen de gent que ajuden en totes les activitats. Entre feina i feina, canten cançons, reciten gloses, mengen... i, com més menjar i beure hi ha, més rialles i més festa.

1. Coneixes algun lloc on es faci, de manera familiar, la matança del porc, del xai... Ho has vist mai? Expliqueu-vos-ho.
2. Al teu país, hi ha menjars que tinguin algun reconeixement de la Unió Europea? En grup. Expliqueu-vos-ho. Feu un pòster amb il·lustracions de menjars dels vostres països i poseu-hi el nom.

El Cant de la Sibil·la

El Cant de la Sibil·la es canta cada 24 de desembre durant la missa de Nadal de mitjanit (Matines, Missa del gall...) a diverses esglésies dels Països Catalans. Segons la tradició pagana, les sibil·les eren pitonisses en el món antic que pronosticaven el futur de les comunitats. El cristianisme agafa aquesta tradició i la converteix en una representació nadalenca, de manera que la profecia es refereix a l'arribada de Jesús i, també, del Judici Final.

El text inicial del cant és en llatí, i a partir del segle XIII se'n documenten versions en català. La música, originàriament gregoriana, sofreix moltes variacions fins arribar a la versió actual, que s'acostuma a cantar sense acompanyament instrumental.

Es representa, des de la segona meitat del segle XV, a Barcelona, Girona, Montpeller, la Seu d'Urgell, Mallorca, Tarragona, València, Vic... i fins i tot a l'Alguer, a l'illa de Sardenya. A totes les esglésies de Mallorca i de l'Alguer s'ha continuat cantant sense cap interrupció. El Cant de la Sibil·la va ser declarat Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO l'any 2010.

Pel que fa a l'espectacle, la Sibil·la, protagonitzada normalment per una dona o un infant, va vestida amb una túnica, una capa i un barret, i porta una espasa a les mans alçada davant de la cara. Quan el cant s'acaba, fa una creu a l'aire amb l'espasa. I, en alguna església, de passada, l'espasa talla una coca o neules, que pengen com a decoració del temple. Per això, a Mallorca, hi ha una glosa que diu:

"Sibil·la, guarda sa coca,
que no et caigui de ses mans,
que a baix hi ha dos escolans,
que baden un pam de boca."

1. En el teu país se celebren rituals pagans o actes litúrgics la nit del 24 de desembre? Explica alguna tradició relacionada amb el Nadal o amb el solstici d'hivern.
2. En grup, confeccioneu un reportatge sobre l'Alguer, a partir de la informació que aporteu cada un de vosaltres: situació, paisatge, arquitectura, esglésies i monuments, llengües i cultura, folklore, clima, indústria, comerç, productes alimentaris, menjars típics...

Fira de l'avet

Als Països Catalans, tradicionalment, les festes del solstici d'hivern, que coincideixen amb Nadal, les presideixen els pessebres i els tions. La gent es fa regals, que normalment porten el tió, la nit de Nadal, i els Reis, el dia 6 de gener. Per influència d'altres països, l'arbre de Nadal ha anat ocupant lloc a moltes cases i també ofereix regals, el dia de Nadal. És per això que, a part de les fires de Nadal que es fan a molts pobles, on es venen avets i altres productes típics per a la decoració nadalenca, s'organitzen fires de l'avet, la més important i multitudinària de les quals es fa a Espinelves.

Espinelves és un poble situat dins del bosc més gran de Catalunya, a la zona del Montseny-Guilleries, en què creixen una gran quantitat d'arbres. Però els avets que es venen a la fira no provenen dels boscos, sinó d'unes grans plantacions conreades expressament per vendre per Nadal, per tal de no destruir l'ecosistema de la zona.

La fira, que se celebra dins la primera quinzena de desembre, va començar l'any 1981 i des de llavors el nombre de visitants ha anat creixent, fins arribar a més de 40.000. A més dels avets, s'hi poden trobar parades d'artesanía i d'alimentació, i exposicions d'herbes remeieres, de pintura, de ceràmica... També hi ha lloc per als espectacles i per a mostres d'arts i oficis, on els artesans elaboren els seus productes davant del públic.

1. En el teu país es fan regals per les festes del solstici d'hivern? Quin dia? Qui porta els regals?
2. En grup, busqueu informació sobre Espinelves i la zona del Montseny-Guilleries i feu una petita exposició de les fotografies més boniques i espectaculars que trobeu.

